

УДОСКОНАЛЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДАХ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Липчанко-Ковачик О. В.

кандидат педагогічних наук,

старший викладач кафедри англійської філології та методики викладання іноземних мов

Мукачівський державний університет

вул. Ужгородська, 26, Мукачево, Закарпатська область, Україна

orcid.org/0000-0003-3419-1717

oksana.lypchanko@gmail.com

Мартин Н. В.

старший викладач кафедри англійської філології та методики викладання іноземних мов

Мукачівський державний університет

вул. Ужгородська, 26, Мукачево, Закарпатська область, Україна

orcid.org/0000-0001-8035-9205

natmartyn84@gmail.com

Ключові слова: *заклад середньої освіти, педагогічні технології, інтерактивні технології, інтеракції, класифікація.*

У статті аргументовано переваги використання інтерактивних технологій у навчальному процесі закладу середньої освіти. Обґрунтовано особливості використання інтерактивних технологій у закладах середньої освіти. Авторами підтверджено, що спрямованість освітнього процесу на активізацію навчально-пізнавальної діяльності учнів актуалізує впровадження активних форм і методів навчання, які становлять основу інтерактивних технологій. В умовах інтерактивного навчання створюється навчальне середовище, яке сприяє процесам активної взаємодії між учасниками освітнього процесу в комфортних і безконфліктних умовах. Зазначено, що вдосконалення навчального процесу у ЗСО потребує цілеспрямованої підготовки майбутніх учителів до використання інноваційних педагогічних технологій, які сприятимуть вияву активності учнів, реалізації особистісно-орієнтованого підходу, базуватимуться на діалогічній міжособистісній взаємодії учасників навчально-виховного середовища й які становлять основу інтерактивних технологій. Подано різні наукові підходи до класифікації інтерактивних технологій. Визначено, що результатом прогресивної динаміки розумової активності буде інтенсивність мислення, генерування ідей, висловлювання припущень, проектування, конструювання, моделювання, дослідження, виявлення творчої уяви, зосередженості, уваги, спостережливості, здійснення аналітико-синтетичних операцій. Одним зі способів підготовки майбутніх учителів до використання інтерактивних технологій у ЗСО є безпосередня участь студентів у інтеракціях під час навчання у вищій школі. Цілеспрямований вибір інтерактивних технологій має базуватися на врахуванні класифікаційних ознак певних груп інтеракцій. Готовність здобувачів вищої освіти використовувати інтерактивні технології у своїй майбутній педагогічній діяльності у школі потребує розуміння їх сутності, специфіки, призначення, можливостей, відповідності комплексу вимог: загальнопедагогічних, технологічних, дидактичних, організаційно-технічних, психологічних, виховних, гігієнічних та ін.

IMPROVEMENT OF EDUCATIONAL PROCESS IN GENERAL EDUCATION SCHOOLS BY MEANS OF INTERACTIVE TECHNOLOGIES

Lypchanko-Kovachyk O. V.

*PhD in Pedagogy,
Senior Lecturer at the Department of English Philology and Methods
of Teaching Foreign Languages
Mukachevo state University
Uzhhorodska str., 26, Mukachevo, Transcarpathian region, Ukraine
orcid.org/0000-0003-3419-1717
oksana.lypchanko@gmail.com*

Martyn N. V.

*Senior Lecturer at the Department of English Philology and Methods
of Teaching Foreign Languages
Mukachevo state University
Uzhhorodska str., 26, Mukachevo, Transcarpathian region, Ukraine
orcid.org/0000-0001-8035-9205
natmartyn84@gmail.com*

Key words: *pedagogical technologies, interactive technologies, interactions, classification.*

The advantages of using interactive technologies in the school educational process are argued in the article. It is also indicated, that the improvement of educational process in the school demands purposeful training of teachers to be for implementation of innovative pedagogical technologies. The authors of the article under consideration prove the idea about the focus of the educational process on the activation of educational and cognitive activities of students actualizes the introduction of active forms and methods of teaching, which form the basis of interactive technologies. These technologies will help to express the pupils' activity and to realize personality-oriented approach. They will be based upon dialogical interpersonal interaction of participants of educational-training environment. Various scientific approaches towards the classification of interactive technologies are also analysed in the present article. Various scientific approaches to the classification of interactive technologies are presented. It is determined that the result of progressive dynamics of mental activity will be the intensity of thinking, generating ideas, making assumptions, designing, constructing, modeling, research, creative imagination, concentration, attention, observation, analytical and synthetic operations. One of the ways to prepare future teachers for the use of interactive technologies in schools of general education is the direct participation of students in interactions while studying in higher education. Purposeful choice of interactive technologies should be based on taking into account the classification features of certain groups of interactions. The readiness of higher education students to use interactive technologies in their future pedagogical activities at school requires an understanding of their nature, specificity, purpose, capabilities, compliance with a set of requirements – general pedagogical, technological, didactic, organizational and technical, psychological, educational, hygienic and others.

Постановка проблеми. Сучасні вимоги до професійної діяльності учителів передбачають удосконалення підготовки майбутніх педагогів у напрямі формування у них готовності використовувати ефективні інноваційні педагогічні

технології у закладі середньої освіти. Спрямованість освітнього процесу на активізацію навчально-пізнавальної діяльності учнів актуалізує впровадження активних форм і методів навчання, які становлять основу інтерактивних технологій.

В умовах інтерактивного навчання створюється навчальне середовище, яке сприяє процесам активної взаємодії між учасниками освітнього процесу в комфортних і безконфліктних умовах.

Готовність здобувачів вищої освіти використовувати інтерактивні технології у своїй майбутній педагогічній діяльності у школі потребує розуміння їх сутності, специфіки, призначення, можливостей, відповідності комплексу вимог: загальнопедагогічних, технологічних, дидактичних, організаційно-технічних, психологічних, виховних, гігієнічних та ін. Для ефективного використання інтерактивних технологій у закладах середньої освіти здобувачі освіти повинні спочатку бути учасниками інтеракцій, що потребує обґрунтування наукових основ упровадження інтерактивних технологій у школі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій із питань упровадження інтерактивних технологій у навчальний процес вищої та загальноосвітньої школи свідчить, що окреслена проблема досліджується науковцями у різних аспектах. Дослідники конкретизують сутність основних понять і методів інтерактивного навчання [8]; обґрунтовують особливості інтерактивних технологій [1]; визначають специфіку використання інтеракцій в освітньому процесі [2] та науково-методичні засади впровадження інтерактивних технологій у вищій школі [3]. Структуруючи компоненти інтерактивних технологій, О. Пометун визначає особливості активних та інтерактивних методів навчання [7]. Вагомим внеском у сучасну педагогіку ринкової системи освіти став інтерактивний підручник для педагогів [5].

Метою статті є обґрунтування особливостей використання інтерактивних технологій у закладах середньої освіти.

Виклад основного матеріалу. Освітні трансформації на сучасному етапі розвитку суспільства базуються на зміні вектору організації навчального процесу – від традиційного, орієнтованого на засвоєння певної сукупності знань, на процес підготовки людини інноваційного типу, яку може сформувати лише інноваційна за своєю сутністю освіта [3], базована на технологізації навчально-виховного середовища.

Термін «технологія» (з грецької – наука про мистецтво) широко використовується у сучасній психолого-педагогічній літературі. Більшість учених визначає сутність цієї дефініції як педагогічну діяльність, що максимально реалізує закони навчання, виховання та розвитку особистості, є одним із компонентів педагогічного процесу, які шляхом послідовної реалізації сукупності способів педагогічної взаємодії гарантують вирішення педагогічних завдань [1, с. 9].

В історичній ретроспективі розуміння поняття «педагогічна технологія» у XX ст. спочатку зазнає дивергенції, унаслідок чого окреслюються два

напрями. Одні дослідники визначають педагогічну технологію як сукупність методик для застосування в школі різноманітних технічних засобів і програмованого навчання, інші – як реалізацію системного підходу до дослідження педагогічних явищ, що призводить до підвищення ефективності навчального процесу. Після 70-х років XX ст. відбувається конвергенція цих двох напрямів у тлумаченні дефініції «педагогічна технологія», оскільки модернізація навчального обладнання стала необхідною умовою для використання інноваційних методик і форм навчання. Відтоді розуміння педагогічної технології зводилося до застосування принципів оптимізації навчального процесу на основі новітніх досягнень науки і техніки. Почали визначатися педагогічні технології різного спрямування: особистісно-орієнтовані, проблемного навчання, інформаційні, інтерактивні та ін.

Результати аналізу педагогічних досліджень свідчать про те, що значну кількість наукових пошуків присвячено проблемі застосування інтерактивних технологій у навчальних закладах різного рівня акредитації, позаяк «інтерактивні підходи сьогодні є найбільш ефективними, бо ставлять того, хто шукає знань, в активну позицію їх самотійного освоєння... і шукача істини» [5, с. 225].

Термін «інтерактив» (з англ. Interact, де inter – взаємний і act – діяти) означає здатність до взаємодії, тому сутність цієї інноваційної технології полягає у тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної активної взаємодії всіх учасників освітнього середовища [1, с. 18]. Нам імпонує визначення сутності поняття «інтеракція», запропоноване В. Мельником, котрий ідентифікує розвитковий навчальний процес у контексті діалогу як активну взаємодію та спілкування його учасників і окреслює це цей процес поняттям «інтеракція» [2, с. 15].

Піднімаючи інтерактивне навчання до наукового рівня, дослідники починають використовувати термін «інтерактивна педагогіка», вбачаючи мету інтерактивного процесу у зміні та поліпшенні моделі поведінки його учасників.

Науковці стверджують, що в інтерактивному навчанні інтегруються нові методи педагогічної взаємодії, що дедалі частіше застосовуються у навчально-виховному процесі. Це призводить до аналізу інтерактивних технологій із різних наукових підходів і дає змогу визначати його як діалектичний процес (філософський підхід); як поєднання інформаційного й операційного навчання (з орієнтацією на особистісні структури); як методи, що мають загальноосвітнє, соціально-психологічне, педагогічне, культуротворче змістове спрямування; як асоціативно-рефлекторне навчання за механізмом засвоєння; як соціогенне явище за основним фактором розвитку; як антропоцентричне за підходом до особистості

як проблемно-діалогічне, пояснювально-ілюстративне навчання за переважаючими методами; як групове, парне, фронтальне, індивідуальне за кооперацією учасників; за організаційними формами – як альтернативне традиційному класно-урочному, як інноваційне навчання, за умов якого заняття проводяться в активній формі: проблемна лекція, семінар, брейн-стормінг, психодрама, диспут, дебати, діалоги, полілоги, прес-конференції, ділові та дидактичні ігри, інсценування, тренінги тощо [2, с. 16].

Таким чином, унаслідок використання інтерактивних технологій у навчальному процесі відбувається підвищення рівня різних видів активності учнів або студентів залежно від цільового призначення інтерактивних методів. Результатом прогресивної динаміки розумової активності є інтенсивність мислення, генерування ідей, висловлювання припущень, проектування, конструювання, моделювання, дослідження, виявлення творчої уяви, зосередженості, уваги, спостережливості, здійснення аналітико-синтетичних операцій [3]. Участь у модельованих життєвих, професійних, виробничих, навчальних та інших ситуаціях передбачає не лише імітацію виконання певних ролей, а й активізує учасників інтерактивної взаємодії до обміну думками, виявлення емоцій, особистісного ставлення до обговорюваних проблем, формулювання власних суджень, що визначається емоційною та соціальною активністю. Необхідність виконання певної практичної діяльності, переміщення у межах навчальної аудиторії (виконання визначених ролей, завдань) зумовлює вияв фізичної активності.

Для оптимізації використання інтерактивних технологій у ЗСО необхідно враховувати їх цільове призначення на основі виокремлення певних класифікаційних ознак. Аналіз психолого-педагогічної літератури дав змогу конкретизувати різні підходи до класифікації інтерактивних методів навчання. Зокрема, в основі класифікації М. Скрипника відображено концептуальні підходи до спілкування. Науковець виокремлює такі групи інтерактивних методів:

- інформаційні, які передбачають використання способів діалогічної взаємодії учасників навчання з метою обміну матеріальними або духовними цінностями;
- пізнавальні, які використовуються для отримання нових знань, їх систематизації, творчого вдосконалення професійних умінь і навичок;
- мотиваційні, за допомогою яких кожен учасник навчального процесу визначає власну позицію у ставленні до способів діяльності групи, окремих учасників, самого себе;
- регулятивні, завдяки яким устанавлюються та приймаються певні правила діалогічної взаємодії учасників навчання [8, с. 32–43].

У класифікації В. Мельника виокремлюються три групи:

- 1) превентивні інтеракції (створення груп, розподіл ролей, консультація, репетиція);
- 2) імітаційні інтеракції (інсценування, психодрама, соціодрама, ділові та операційні ігри, диспут, «мозковий штурм», колективне або групове проектування, дебати, метапредметні, міжпредметні, внутрішньопредметні, тематичні обговорення тощо);
- 3) неімітаційні інтеракції (проблемна лекція, семінар, практикум, круглий стіл, конференція, вправління) [2, с. 17–18].

Водночас автор зазначає, що до кожної класифікаційної групи інтерактивні методи віднесені орієнтовно, оскільки через зміну мети вони можуть відноситися до іншої групи.

На основі врахування різних способів інформаційного обміну розрізняються три групи методів (інформаційних режимів): інтраактивні (учні або студенти самостійно навчаються, тобто є суб'єктами учіння); екстраактивні (учнів чи студентів навчають, вони є об'єктами навчання); інтерактивні (навчальний процес побудований на основі діалогічної взаємодії).

За основу класифікації С. Кашлева взято провідну функцію інтерактивних методів, яку вони виконують у педагогічній взаємодії:

1. Методи створення сприятливої атмосфери та організації комунікації. Метою використання цієї групи інтеракцій є охоплення спільною роботою усіх учнів, що сприятиме їх адаптації до створеної педагогічної ситуації. Доцільними у цьому разі будуть вправи на встановлення контакту, сприймання і розуміння емоційного стану [9, с. 107–127].
2. Методи організації обміну діяльностями. Метою використання цієї групи інтерактивних методів є поєднання індивідуальної і групової спільної роботи учасників педагогічної взаємодії. Тут доцільно використовувати вправи на вміння слухати, на прийом і передачу невербальної інформації [9, с. 127–140], вправи на прийняття групового рішення та орієнтовані на одержання зворотного особистісного зв'язку [9, с. 154–175].
3. Методи організації мислєдіяльності. Зазначена група інтеракцій призначена для створення сприятливої атмосфери, мобілізації творчого потенціалу кожного учня чи студента, розвиває їхню позитивну мотивацію до навчання і водночас стимулює активну мислєнєву діяльність шляхом виконання студентами різних розумових операцій. Зразком подібних інтерактивних методів може бути «Мозковий штурм».
4. Методи організації смислотворчості. Основним призначенням використання цієї групи інтерактивних методів є створення суб'єктами навчально-пізнавального процесу нового

способу педагогічної взаємодії, відображення учасниками інтеракцій власного розуміння змісту явищ, що вивчаються, обмін цими смислами і збагачення свого індивідуального уявлення про ті чи інші явища. Це можуть бути вправи на діагностику комунікативної, конфліктологічної компетентності, на виконання ролей, на підготовку до типових і складних комунікативних ситуацій [9, с. 175–222].

5. Методи організації рефлексивної діяльності. Окреслена група інтерактивних методів спрямовується на самоаналіз і самооцінку учасниками інтеракцій навчальної взаємодії, своєї діяльності та її результатів, дає змогу конкретизувати стан пізнавальної активності учнів або студентів і визначити причини та наслідки цього процесу.

6. Інтегративні методи (інтерактивні ігри), які, на думку науковців, об'єднують усі зазначені функції інтерактивних методів навчання [1, с. 23].

Викладений матеріал дає змогу зробити такі **висновки**. Удосконалення навчального процесу в школі потребує цілеспрямованої підготовки майбутніх учителів до використання інновацій-

них педагогічних технологій, які сприятимуть вияву активності учнів, реалізації особистісно-орієнтованого підходу, базуватимуться на діалогічній міжособистісній взаємодії учасників навчально-виховного середовища й які становлять основу інтерактивних технологій. Одним зі способів підготовки майбутніх учителів до використання інтерактивних технологій у школі є безпосередня участь студентів у інтеракціях під час навчання у вищій школі. Цілеспрямований вибір інтерактивних технологій має базуватися на врахуванні класифікаційних ознак певних груп інтеракцій. Із метою використання педагогічних інновацій у школі необхідно усвідомлювати критерії їх ефективності; ураховувати відповідність віковим особливостям учнів; аналізувати ефективність вибраної інновації у педагогічній практиці; застосовувати лише ті педагогічні інновації, які відповідатимуть поставленим цілям і завданням розвитку учнів; використовувати інноваційні педагогічні технології за умови систематичності та доступності у їх застосуванні; брати до уваги, що інновації мають носити розвивальний характер [3].

ЛІТЕРАТУРА

1. Кашлев С.С. Технология интерактивного обучения. Минск : Беларусский верасень, 2005. 196 с.
2. Мельник В.В. Интеракция в освітньому процесі: технологія організації. *Управління школою*. 2006. № 13. С. 15–34.
3. Мельничук І.М. Науково-методичні засади впровадження інтерактивних технологій у вищій школі. *Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова. Серія № 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2008. № 11. С. 183–190.
4. Питюков В.Ю. Основы педагогической технологии : учебно-методическое пособие ; 3-е изд., испр. и доп. Москва : Гном и Д, 2001. С. 180–192.
5. Підласий І.П. Практична педагогіка, або Три технології : інтерактивний підручник для педагогів ринкової системи освіти. Київ : Слово, 2004. 616 с.
6. Плахотник О.Ю. Інновація та інноваційний процес як педагогічні технології. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми* : збірник наукових праць. Київ ; Вінниця : Вінниця, 2000. С. 410–412.
7. Пометун О. Активні й інтерактивні методи навчання: до питання про диференціацію понять. *Шлях освіти*. 2004. № 3. С. 10–16.

REFERENCES

1. Kashlev S.S. (2005) Tekhnolohiya interaktyvnoho navchannya [Technology of interactive learning]. *Biloruskiy veresen.* - 196 p.
2. Melnyk V.V. (2006) Interaktsiya v osvithomu protsesi: tekhnolohiya orhanizatsiyi [Interaction in educational process: technology of organization]. *Upravlinnya shkoloyu*. № 13. - P. 15–34.
3. Melnychuk I.M. (2008) Naukovo-metodychni zasady vprovadzhennya interaktyvnykh tekhnolohiy u vyshchiy shkoli [Scientific and method basis of implementation of interactive technologies in higher institution]. *Bulletin of Education of National pedagogical university after M. P. Drahomanov. Vol. 11.* P. 183–190.
4. Pytyukov V.Y. (2001) Osnovy pedahohichnoyi tekhnolohiyi [Basis of teaching technology]: navch.-metod. posobyе. - 192 p.
5. Pidlasyy I.P. (2004) Praktychna pedahohika abo try tekhnolohiyi [Practical pedagogy or tritechnologies]. *Interaktyvnyy pidruchnyk dlya pedahohiv rynkovoyi systemy osvity.*-616 p.
6. Plakhotnyk O.Y. (2000) Innovatsiya ta innovatsiynyy protses yak pedahohichni tekhnolohiyi [Innovation and innovational process as teaching technologies] *Suchasni informatsiyni tekhnolohiyi ta innovatsiyni metodyky navchannya u pidhotovtsi fakhivtsiv: metodolohiya, teoriya, dosvid, problemy: zb. nauk. pr.* P. 410–412.
7. Pometun O. (2004) Aktyvni y interaktyvni metody navchannya [Active and interactive methods of learning]: *do pytan pro dyferentsiatsiyu ponyat.* № 3. P.10–16.